

Vysvětlivky

Referenčním obdobím pro všechny otázky týkající se vzdělávání, učení, kulturní účasti či četby knih a novin bylo posledních 12 měsíců (tj. jeden rok) před datem dotazování, což spadá do období let 2010/2011.

Upozorněním na **nízký počet pozorování** jsou označené skupiny členění, ve kterých je absolutní počet pozorování nižší než 50. Jako kategorie s **nedostatečným počtem pozorování** jsou označené skupiny členění, jejichž absolutní počet pozorování je nižší než 20.

Nejvyšší dosažené vzdělání rozlišuje následující kategorie:

- i) *(nejvýše) základní vzdělání* – zahrnuje osoby bez vzdělání, osoby s dokončeným prvním stupněm základní školy a osoby s dokončeným základním vzděláním.
- ii) *střední vzdělání bez maturity* – zahrnuje absolventy vzdělávacích programů na odborných školách, praktických školách či odborných učilištích zakončených výučním listem. Maximální čas vymezený pro zakončení studijního programu nepřesahuje tři roky.
- iii) *střední vzdělání s maturitou* – zahrnuje absolventy čtyřletých vzdělávacích programů na gymnáziích, odborných školách, odborných učilištích a konzervatořích zakončených maturitní zkouškou. Jsou sem řazeni také absolventi zkrácených či navazujících (nástavbových) studijních programů zakončených maturitní zkouškou.
- iv) *vyšší odborné a vysokoškolské vzdělání* – do této skupiny jsou řazeni absolventi studijních programů vyššího odborného vzdělávání na vyšších odborných školách či konzervatořích zakončených získáním diplomu absolventa VOŠ. Současně sem patří také absolventi bakalářských, magisterských či doktorských studijních programů soukromých či veřejných vysokých škol a držitelé vyšších pedagogických a vědeckých hodností.

Jednotlivé **stupně urbanizace** byly rozlišeny zohledněním hustoty osídlení dané oblasti a velikosti územní jednotky. Územní jednotky s hustotou osídlení přesahující 500 obyvatel na km² a celkovým počtem obyvatel vyšším než 50 tis. jsou označeny jako *hustě osídlené oblasti*. Územní jednotky s hustotou osídlení mezi 100 a 500 obyvateli na km² s celkovým počtem obyvatel přesahujícím 50 tis. jsou označeny jako *středně osídlené oblasti*. Jednotky s nižší hustotou osídlení než 100 obyvatel na km² a celkovým počtem obyvatel pod hranicí 50 tis. jsou označeny jako *řídce osídlené oblasti*.

Při výpočtu **ekvivalizovaných příjmů domácnosti** je zohledňována proměnlivost velikosti a věkového složení domácností. Výsledná hodnota vzniká dělením celkového měsíčního příjmu domácnosti počtem jejích členů. Při sestavování dělitele je přihlíženo k věku členů domácnosti. Prvnímu členovi domácnosti staršímu 14 let je přiřazena váha 1. Každému dalšímu členovi nad 14 let je přiřazena váha 0,5. Všem členům mladším 14 let je přiřazena váha 0,3. Ekvivalizované příjmy domácností jsou v rámci publikace kategorizované do decilů či kvintilů.

Za **ekonomicky aktivní** jsou považovány osoby vykonávající pracovní činnost na plný či částečný úvazek, osoby na mateřské dovolené a nezaměstnané osoby. Za **ekonomicky neaktivní** jsou považováni studenti, osoby v invalidním či starobním důchodu, v domácnosti a na rodičovské dovolené.

Obvyklé ekonomické postavení (v momentu dotazování) bylo zjišťováno prostřednictvím sebezařazení respondentů do jedné z položek následující škály:

- i) pracuje na plný úvazek (zahrnuje zaměstnance, podnikatele i OSVČ, včetně mateřské dovolené)
- ii) pracuje na částečný úvazek (zahrnuje zaměstnance, podnikatele i OSVČ, včetně mateřské dovolené)
- iii) nezaměstnaný
- iv) student (vzdělává se)
- v) invalidní (částečně či plně)
- vi) ve starobním důchodu (včetně předčasného)
- vii) v domácnosti (včetně rodičovské dovolené)

Pracující osoby byly dotazované na **postavení v zaměstnání**, které rozlišuje následující kategorie:

- i) *zaměstnanci*: osoby, které pracují pro veřejné nebo soukromé zaměstnavatele a dostávají odměnu ve formě platu, mzdy, honoráře, prémie, výplaty v produktech nebo výplaty v naturáliích.
- ii) *podnikatelé se zaměstnanci*: osoby, které pracují ve svém vlastním podniku, odborné praxi nebo farmě za účelem výdělku, zaměstnávají alespoň jednu další osobu.
- iii) *podnikatelé bez zaměstnanců*: osoby, které pracují ve svém vlastním podniku, odborné praxi nebo farmě za účelem výdělku a nezaměstnávají žádnou další osobu.

Dalšími možnými kategoriemi postavení v zaměstnání jsou *členové produkčních družstev a pomáhající rodinní příslušníci*, kteří však nebyli do podrobnějších členění rozlišující jednotlivé kategorie postavení v zaměstnání zahrnuti z důvodu nedostatečného počtu pozorování (byli však zahrnuti do celku respondentů a pracujících).

Zaměstnání všech pracujících byla tříděna dle klasifikace zaměstnání CZ-ISCO. Pro potřeby této publikace bylo využito zejména první úrovně třídění, klasifikující **hlavní třídy zaměstnání** dle úrovně dovedností. Hlavní třídy klasifikace CZ-ISCO jsou následující:

- 1) zákonodárci a řídicí pracovníci
- 2) specialisté
- 3) techničtí a odborní pracovníci
- 4) úředníci
- 5) pracovníci ve službách a prodeji
- 6) kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství
- 7) řemeslníci a opraváři
- 8) obsluha strojů a zařízení, montéři
- 9) pomocníci a nekvalifikovaní pracovníci
- 0) zaměstnanci v ozbrojených silách

Hlavní třída 0) zaměstnanci v ozbrojených silách nebyla do podrobnějších členění rozlišující jednotlivé třídy zaměstnání zahrnuta z důvodu nedostatečného počtu pozorování (zaměstnanci v ozbrojených silách však byli zahrnuti do celku respondentů a pracujících).

Další úrovně třídění a doplňující informace ke klasifikaci CZ-ISCO lze nalézt na http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_zamestnani_%28cz_isco%29.

Odvětví činnosti pracujících byla členěna dle klasifikace ekonomických činností CZ-NACE. Pro potřeby této publikace bylo využito třídění na základě hlavních sekcí (A – T) nebo byly hlavní sekce klasifikace agregovány do následujících kategorií (1 – 10):

- 1) Zemědělství, lesnictví a rybářství
zahrnuje sekci A) zemědělství, lesnictví a rybářství
- 2) Průmysl, těžba a dobývání
zahrnuje sekce
B) těžba a dobývání
C) zpracovatelský průmysl
D) výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu
E) zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi
- 3) Stavebnictví
zahrnuje sekci F) stavebnictví
- 4) Velkoobchod a maloobchod
zahrnuje sekce
G) velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel
H) doprava a skladování
I) ubytování, stravování a pohostinství
- 5) Informační a telekomunikační činnosti
zahrnuje sekci J) informační a telekomunikační činnosti
- 6) Peněžnictví a pojišťovnictví
zahrnuje sekci K) peněžnictví a pojišťovnictví
- 7) Činnosti v oblasti nemovitostí
zahrnuje sekci L) činnosti v oblasti nemovitostí
- 8) Profesní, vědecké, technické, administrativní a podpůrné činnosti
zahrnuje sekce
M) profesní, vědecké a technické činnosti
N) administrativní a podpůrné činnosti
- 9) Veřejná správa, obrana, povinné sociální zabezpečení, vzdělávání, zdravotní a sociální péče
zahrnuje sekce
O) veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení
P) vzdělávání
Q) zdravotní a sociální péče
- 10) Ostatní činnosti
zahrnuje sekce
R) kulturní, zábavní a rekreační činnosti
S) ostatní činnosti
T) činnosti domácností jako zaměstnavatelů; činnosti domácností produkujících blíže neurčené výrobky a služby pro vlastní potřebu

Další úrovně třídění a doplňující informace ke klasifikaci CZ-NACE lze nalézt na http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_ekonomickyh_cinnosti_%28cz_nace%29

Pro kategorizaci **oborů vzdělávání a učení** byla využita mezinárodní klasifikace oborů vzdělání ISCED 97. Obory vzdělávání a učení byly dle metodických požadavků Eurostatu řazeny do následujících kategorií:

- 010 – Všeobecně vzdělávací programy
- 080 – Čtení, psaní a počítání
- 090 – Osobní dovednosti
- 140 – Příprava učitelů a pedagogika
- 210 – Umění
- 220 – Humanitní vědy
- 222 – Cizí jazyky
- 310 – Společenské vědy a vědy o lidském chování
- 320 – Žurnalistika a informace
- 340 – Obchod, řízení a správa
- 380 – Právo
- 420 – Vědy o živé přírodě
- 440 – Vědy o neživé přírodě
- 460 – Matematika a statistika
- 481 – Počítačové vědy
- 482 – Užití počítačů
- 520 – Technické vědy a technické obory
- 540 – Výroba a zpracování
- 580 – Architektura a stavebnictví
- 620 – Zemědělství, lesnictví a rybářství
- 640 – Veterinářství
- 720 – Zdravotnictví
- 760 – Sociální péče
- 810 – Osobní služby
- 840 – Převážní služby a spoje
- 850 – Ochrana životního prostředí
- 860 – Bezpečnostní služby
- 900 – Nezačlenitelné programy

V případě nízkého počtu pozorování v daných kategoriích mohly být úzce vymezené obory seskupeny do širších **oblastí vzdělávání** na základě příslušnosti ke stejnému široce vymezenému oboru (první úroveň třídění).

Další úroveň třídění a doplňující informace ke klasifikaci ISCED 97 lze nalézt na http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/mezinarodni_klasifikace_ve_vzdelani_%28isced97%29

Metoda výuky zachycuje režim, v jakém vzdělávání probíhalo. Výuka s *přímou účastí* studenta probíhá převážně v přítomnosti učitele. Student a učitel se při ní setkávají tváří v tvář. Naproti tomu při *distančním vzdělávání* komunikuje student s učitelem převážně zprostředkovaně např. prostřednictvím elektronické pošty či zvláštních počítačových výukových programů. Výuka probíhá také zprostředkovaně například formou studia skript, knih či jiných tištěných materiálů.